

Med anledning af hvad jag nu haft äran anföra, tillåter jag mig hemställa,

att sådan ändring i nu gällande tullstadga måtte göras, att zinkstänger måtte införas under den under-rubrik, där tullfrihet medgifves för plåt, spik och tråd, äfvensom rör och rördelar.

Stockholm den 25 januari 1906.

Sven Palme.

N:o 42.

Af herr **S. T. Palme**, om skrifvelse till Konungen angående upplåtandet af byggnadstomter å Djurgården.

Under senare tid har på åtskilliga håll en viss oro uppstått på grund däraf, att på södra delen af Kungl. Djurgården invid Stochkolm, fordom Waldemarsön kallad, med Kungl. Maj:ts begifvande uppstått åtskilliga nya villabyggnader utöfver dem, som tillförne funnits därstädes. Då dessutom till allmänhetens kunskap kommit, att icke så få ansökningar om ytterligare markupplåtelse lära dels hafva inkommit, dels alltjämt fortfarande inkomma, så har den farhågan flerstädes vunnit insteg, att större eller mindre delar af Djurgården måhända kunde komma att genom bebyggande förvandlas till ett slags modern villastad från att vara en af de härligaste parker, en prydnad för Sveriges hufvudstad, en källa till uppfriskande glädje och trefnad för såväl dess invånare som besökande icke-stockholmare. Vål har en gensaga häremot i dessa dagar sett dagen, men för Djurgårdens bibehållande såsom öppen park finnes dock icke någon annan säkerhet än, såsom i denna gensaga fullt sant yttrades, det ingående personliga intresse och den förstäelse af hvad Djurgården för den växande hufvudstaden är och i allt högre grad genom lämpliga anordningar kan

blifva, som Konungen hyser och visar. Villigt och vördnadsfullt må af hufvudstadens invånare erkännas detta intresse och denna förståelse, med tacksamhet alla de åtgärder, som på Konungens och den kungliga familjens initiativ vidtagits för Djurgårdens förskönande, och hufvudstadens invånare hysa den lifligaste öfvertygelse om, att kommande regenter med stor pietet skola bibehålla detta genom sekler af deras företrädare visade intresse.

Då emellertid ingen vet en oviss framtid och de ändrade förhållanden, som då till äfventyrs kunna uppstå, må det icke synas olämpligt att, om ock helt flyktigt, undersöka, huru rätteligen förhåller sig med Djurgården och regentens dispositionsrätt.

Södra delen af Djurgården, den s. k. Waldemarsön, skänktes år 1288 till Klara kloster af Konung Magnus Ladulås, som två år förut tillbytt sig egendomen af ärkebiskop Magnus i Uppsala. I klostrets ägo stannade ön till år 1452, då Konung Karl Knutsson tillbytte sig ön, hvilken därefter ansågs »få för en kronans lägenhet kallas». Den öfriga delen af Djurgården kom under kronan år 1527 genom Gustaf I:s reduktion.

Såsom känt är, voro ännu vid denna tid kronans fasta egendom och Konungens föga skilda, så att lätteligen, utan att någon statsakt därom kan åberopas, Konungen kunnat få häfd på att innehafva dispositionsrätten öfver Djurgården. Emellertid meddelar Elers i sin år 1800 tryckta, sarkrika bok om Stockholm, att »så Waldemarsön som det öfriga af Djurgården, jämväl och Ladugårdslandet, hafva blifvit nyttjade och brukade, för Stockholms slott, dels till åker, dels till äng, dels ock till mulbete».

År 1658 lät Carl X Gustaf arkitekten Jean de la Vallée uppgöra »dessein» till en lustgård på Waldemarsön. Dessa planer afstannade emellertid, ehuruval Karl XI:s förmyndare ännu 1664 i en instruktion för öfverståthållaren Tott sysselsätta sig därmed. I sagda skrifvelse heter det: »Eenkannerligen emedan Kongl. Maj:tz Sahl. Herr Fader glorivördigst i åminnelse hafwer låtit göra begynnelsen till een Trägårdh och lusthuus på Wallmarsön, och der tilllika ähre frijkallade orther, hijt närmast till slottet till Kongl. Maj:tz recreation, och dijt inwåhnarne i Staden om sommartijdh pläga sigh förlusta», så bör öfverståthållaren »öfver bem:te Waldemarsöo hafwa den opsicht, at skogen icke uth-hugges, eller någon annan sigh der intränger och giorde desseiner förändras, uthan heller medh Frjdh och lägenhet uprättas och förfärdigas, och at heela den tracten i medler tijdh till Kongl. Maj:tz serdeles disposition conserveras».

I denna skrifvelse omnämnas visserligen, att invånarna i Stockholm hade häfd på att använda Djurgården såsom ett förlustelseställe. Men det fastslås dock bestämdt, att Djurgården skulle till »Kongl. Maj:tz serdeles disposition conserveras».

Samma betraktelsesätt fastslår äfven Karl XI själf såsom myndig i en till Riksjägmästaren år 1676 aflåten skrifvelse, där det heter: »Wår Djurgårdh här wid Stockholm och hvadh som dher till hörer böhr sortera under wår egen disposition och lyda till wår Hoff-Staat. Ty befallden Wij edher här medh Nådel:n att I medh dhen samma edher i ingen måtto befatten, uthan lembnen dhen som sagt är till Wår egen försorgh.»

I ett annat bref af 1681 förklarar Karl XI, att han uppdragit åt riksmarskalken och hofjägmästare Reutercrantz försorgen om Djurgården.

Sedan Djurgården år 1682 undergått reduktion, hvarigenom kronans rätt stadfästs, hafva efter hand större eller mindre delar däraf, såsom Elers säger, »tomtevis blifvit till privata personer upplåtna; hvarå efter hand byggnader äro uppförda, hvarför tomtöre-afgift årligen erlägges; och kunna man och man emellan försäljas; dock är uti de därom utfärdade upplåtelsebref K. M:ts höga rätt, till lösen, vid skeende försäljningar, vanligen förbehållen. Äfven hafva i senare tider, privata personer erhållit tillstånd att stora stycken af Djurgårdens ägor under arrendevilkor nyttja och särskildt inhägnat; hvarigenom det tillfälle för stadens invånare, att sommartiden å Walldemarsön sig förlusta, såsom derom uti Instructionen för Gr. Tott förmåles, blifvit alltmör och mer inskränkt».

Längre fram anmärker samma författare emellertid, hurusom Walldemarsön redan är »så bebyggd och åtskilliga platser intagne till lustställen och sommarboningar, såväl af Borgare som andra Ståndspersoner; att Staden i en längre framtid torde kunna med denna till sitt läge förmånliga ö än vidare blifva utvidgad och tillökt».

Såsom häraf framgår, ansåg »Cantzlie-Rådet» Elers vid slutet af 1700-talet det såsom en naturlig sak, att Stockholms stad lämpligen kunde utvidgas åt södra Djurgården, där ju vid denna tid ganska stora områden redan upplåtits åt enskilde. Emellertid häjdades för denna gång, åtminstone i någon mån, detta af Elers förespådda bebyggande af Djurgården. Statshvälfningen år 1809 följde snart därpå, och i sammanhang därmed gjordes det mig veterligen första uttalandet af svenska folkets representeranter rörande Konungens dispositionsrätt till Djurgården, en rätt, som tidigare synes uteslutande hafva berott på gammal häfd.

I sammanhang med vissa regleringar i staten förklarade 1809 års Riksdag i en skrifvelse sig vilja öfvertaga »såsom en i evärdliga tider åt den förbehållen rättighet förvaltningen och användandet af» åtskilliga slott och kungsgårdar, »som förut stått under Eders Kongl. Maj:ts höga företrädares omedelbara styrelse», dock att den kungliga familjen skulle äga att till sitt »höga nöje och sommarsejour» nyttja vissa kungliga slott. Bland annat bestämdes emellertid, att »förvaltningen af Rosersbergs kungs-

gård kommer ej att rubbas eller förändras under deras Kongl. Majestäters lifstid; äfven som den här vid Hufvudstaden belägna Djurgården bör förblifva under Kongl. Majestäts enskilda Disposition»,

hvarvid tillades:

» anhängande likväl Rikens Ständer i underdånighet, att den så kallade Djurgårds-Cassan måtte endast få användas till Djurgårdens förbättring och förskönande samt dervarande Broars och vägars underhåll, och icke graveras med särskilda aflöningar och Gratificationer till några vissa personer».

Jag har mig nogsamt bekant, att de finnas, hvilka så tolka uttrycket »under Kongl. Majestäts enskilda Disposition», sedt i sammanhang med hvad om Rosersbergs kungsgård säges, att de förmena, det sagda upplåtelse till enskild disposition var afsedd att gälla endast under då lefvande Konung Karl XIII:s lifstid. Men då den tolkningen fått häfd, att Djurgården tills vidare är upplåten till regentens enskilda disposition, föreställer jag mig, att i sistnämnda tolkning ändring icke lämpligen bör ske.

Då emellertid uttrycket »enskild disposition» måste anses vara ganska mångtydigt, vore det helt visst synnerligen lämpligt att därå gifva en bestämd definition. Jag vill dock icke drista mig att söka gifva form åt en dylik tanke, så mycket mindre som, såsom jag förut tillåtit mig framhålla, Konungens enskilda dispositionsrätt till Djurgården handhafts med stor pietetsfullhet. Blott det önskemålet skulle jag värdsamt vilja framhålla, att framdeles skeende tomtupplåtelser icke skedde i sådan utsträckning, att Djurgårdens egenskap af öppen park därå måtte lida.

Det har framhållits, att med det synnerligen tillfredsställande sätt, hvarpå Djurgården, dess vägar och broar m. m. underhållas, det är helt naturligt, att Djurgårskassan och dess inkomster i hög grad skola tagas i anspråk, och man har däri velat se en anledning till senare års nyupplåtelser af tomter, hvarigenom ökad inkomst tillfördes kassan. Jag föreställer mig emellertid, att detta sätt att skaffa ökad inkomst icke i längden kan vara tillfredsställande. Fortgår man på denna väg, skaffar man sig väl inkomster, men allmänheten förlorar alltmera af den park, som med inkomsterna skulle underhållas.

Utan att därom vilja framställa något förslag, vill jag, med afseende på önskvärdheten af att för Djurgårdens underhåll skaffa inkomster, framhålla önskvärdheten för alla parter, ifall så kunde ordnas, att tomtupplåtelseerna icke, såsom det f. n. i upplåtelsesresolutionen heter, skulle gälla blott »under Hans Majestät Konungens regeringstid», utan på vissa, exempelvis femtio år. Tomtinnehafvarne finge därmed en under lång tid lugn

besittning. De kunde sålunda dels bygga mera gediget och pryddigt, dels erlägga betydligt högre tomthyra. På så sätt finge Djurgårdsstyrelsen riklig tillgång till medel för underhåll och försköning af Djurgården. Och därmed åter skulle följa, att det åtminstone icke skulle vara på grund af att medel saknades till underhållskostnadernas täckande, som ytterligare tomtupplåtelser skulle tillgripas.

Med anledning af hvad jag nu anfört, tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Konungen ville uttrycka den önskan, att, om ytterligare tomter till bebyggande upplåtas å Kungl. Djurgårdens södra del, detta icke må ske i sådan utsträckning, att Djurgårdens egenskap af öppen park därpå må lida.

Stockholm den 25 januari 1906.

Sven Palme.